

Vykořisťování cizinců stát neklade překážky

Prohlášení skupiny nevládních a mezivládních organizací zabývajících se cizinci určené premiérovi České republiky Janu Fischerovi, ministru vnitra Martinu Pecinovi, ministru práce a sociálních věcí Petru Šimerkovi, ministru pro lidská práva Michaelu Kocábovi a předsedovi Českomoravské konfederace odborových svazů Milanu Štěchovi.

Neziskové nevládní a mezivládní organizace působící v oblasti migrace a poskytující cizincům žijícím v České republice poradenství registrují stále se zhoršující postavení mnoha cizinců, jejichž základní práva jsou potlačována. Cizinci v České republice čelí vykořisťování a zotročování. Zkušenosti neziskových organizací a zjištění médií z poslední doby ukazují, že zaměstnávání cizinců se v mnoha případech vymklo českým zákonům i kontrole státu.

Jedná se nejen o utrpení a újmu tisíců zahraničních pracovníků, ale i o společenský problém demoralizující českou veřejnost. Tento problém má i závažný ekonomický rozměr. Zisky ze šedé ekonomiky, jejíž součástí je nucená a nelegální práce cizinců, nejsou fiskálními zdroji státu. Tyto zisky v řádech miliard korun plynou k zprostředkovatelům a dalším subjektům, kteří se pohybují na hraně zákona nebo mimo zákon a jejichž příjmy se mohou stát zdrojem dalších kriminálních aktivit. Jejich nekalá konkurence pokřivuje hospodářskou soutěž a pracovní trh. Zejména jejich vinou se pak zahraniční pracovníci stávají cílem rostoucí kritiky ze strany českých občanů postižených ekonomickou krizí. Nevraživost vůči cizincům může velmi rychle přerůst v otevřenou xenofobii nebo může být zneužita některými extremistickými skupinami. Domníváme se, že stát proti těmto subjektům, kteří ze zranitelnosti cizinců získávají nespravedlivý zisk a kteří porušují základní lidská práva zahraničních pracovních migrantů i české zákony, nezasahuje dostatečně účinně.

Apelujeme také na českou vládu, aby prověřila, zda české zákony ve vztahu k zaměstnávání cizinců nejsou vážně porušovány samotným státním aparátem, jak se podle mnohých indicií jeví. Toto platí jak pro orgány činné v trestním řízení, tak i pro orgány vykonávající kontrolní činnost na úseku zaměstnanosti: úřady práce a inspektoráty práce.

Také zavedený způsob kontrol není efektivní. Běžná praxe inspektorátů práce je přešetřovat podané podněty, a ty od cizinců přicházejí jen velmi zřídka. Na trhu práce je registrováno přes dva tisíce pracovních agentur, ale dle vyjádření zaměstnanců Státního úřadu inspekce práce na jednání Výboru pro práva cizinců při Radě vlády České republiky pro lidská práva dne 25.8.2009 má každý inspektorát práce povinnost prověřit ročně činnost pouhých pěti agentur!

Jsme si vědomi toho, že odpovědná ministerstva se snažila na těžkou situaci propouštěných cizinců reagovat státním programem dobrovolných návratů, který se nyní rozšiřuje i na cizince bez platných dokumentů. Program pomohl necelým dvěma tisícům cizinců vyřešit tíživou situaci, většina zahraničních pracovníků z České republiky ale neodjela. Současné problémy zahraniční pracovní migrace cizinců tento projekt nevyřeší.

Při nápravě této situace je třeba brát v úvahu dopady represivních opatření vůči běžným pracovním migrantům. Zpřísnění podmínek pro pobyt a zaměstnání může zvýšit počet cizinců, kteří se rozhodnou zůstat v České republice bez oprávnění. Je třeba postihovat především zprostředkovatele a zaměstnavatele, tak jak to navrhuje směrnice EU zavádějící minimální standardy pro sankce a opatření proti zaměstnavatelům nelegálně pobývajících cizinců ze třetích zemí, schválená v květnu tohoto roku. Naopak na cizince samotné je třeba zacílit především opatření preventivní a nastavit systém tak, aby cizinci nebyli do

vykořisťovatelských struktur tlačeni (např. hrozbou, že ztrátou zaměstnání ztratí i legalitu pobytu).

Současná krize je vhodnou příležitostí pro změnu nastavení migrační legislativy. Cizincům je třeba dát více práv, aby se proti svým nekalým zaměstnavatelům, zprostředkovatelům a manipulativním tlumočnickům a různým poradcům byli schopni bránit sami. Pokud odpovědná ministerstva dojdou k názoru, že příchod dalších pracovních migrantů není v současné době žádoucí, v duchu zásady „přísnější vstup, svobodnější pobyt“ by zpřísnění vydávání nových víz mělo být spojeno s posílením právního postavení těch cizinců, kteří již v naší zemi pobývají (například snížením závislosti cizinců na jejich zaměstnavatelích a ubytovatelích).

Skutečného řešení ale nelze dosáhnout pouhými legislativními změnami. Za stěžejní považujeme:

1) Stát by měl cizince motivovat k legálním způsobům zaměstnání a ke spolupráci při odhalování nekalých praktik. Boj proti nelegálnímu zaměstnávání bude výrazně úspěšnější, pokud se na něm budou podílet samotní cizinci, jeho oběti. Jednou z možností zmiňovanou i v nové směrnici je nabídnout těm cizincům, kteří se budou aktivně podílet na odhalení nelegálních praktik, možnost zlegalizovat svůj pobyt na území.

2) Personální a odborné posílení státních orgánů zabývajících se cizinci, a to od kontrolorů na úřadech práce a inspektorátech práce až po pracovníky služby cizinecké policie a zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí. Pokud kapacity státu nestačí na to, aby plnil svou funkci, je třeba je posílit nebo jinak zajistit korektní fungování státní správy.

3) Úřady si zvykly jednat spíše než se samotnými cizinci s jejich prostředníky, kteří je často ovládají. Stát by měl vytvořit podmínky pro to, aby s ním každý cizinec mohl jednat sám za sebe a bez zprostředkovatelů. To by vyřešilo velkou část problémů s nekalým poskytováním služeb kolem vyřizování dokladů.

Za svůj úkol považujeme především podporu konkrétních cizinců. V této souvislosti deklarujeme svou otevřenost spolupráci s nově vznikajícími regionálními Centry na podporu integrace cizinců, které ve většině krajů zřizuje Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, a to bez ohledu na všechny pochybnosti, které jsme ohledně vzniku a činnosti těchto Center měli a máme. V této souvislosti klademe důraz především na to, aby tato Centra poskytovala cizincům asistenci při jednáních s úřady (úřady práce, inspektoráty práce a službou cizinecké policie) a již svou pouhou přítomností tak zajišťovala větší průhlednost rozhodování těchto úřadů.

Věříme, že vedení odpovědných ministerstev, k jejichž rukám je toto prohlášení určeno, chápe vážnost situace a podnikne opatření, která povedou k zajištění základních lidských práv cizincům a nápravě ostudné situace. Obáváme se, že situace v cizineckých komunitách ústí v řadu lidských tragédií a bude ještě složitější s očekávaným koncem sezónních prací. Jakožto nevládní organizace zabývající se právy cizinců nabízíme své kompetence a zkušenosti při řešení této situace.

Podepsali:

Člověk v tísni, o.p.s. – Kristýna Miholová, Jitka Polanská
Jan Schroth – konzultant Mezinárodní organizace pro migrace (IOM)

META o.s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů - Zuzana Vodňanská
Klub Hanoi – Šárka Martínková
Ukrajinská iniciativa v ČR - Bohdan Rajčinec
Sdružení pro integraci a migraci - Pavla Burdová Hradečná, Magda Faltová
Centrum pro integraci cizinců, o.s. – Lucie Ditrychová, Vladislav Günter
Český helsinský výbor – Libuše Šilhánová
Organizace na pomoc uprchlíkům – Martin Rozumek
Multikulturní centrum Praha - Jakob Hurre
Komunitní centrum InBaze, BERKAT o.s. - Eva Dohnalová
Poradna pro občanství, občanská a lidská práva – Pavel Čížinský